

Oktatási célok

● Budapest (MTI)

Az Oktatási Minisztérium előreláthatólag az év első felében korrigálja a nemzeti alaptantervet, és már januárban megvitatják az ezzel kapcsolatban elkészült dokumentumokat és kutatási eredményeket.

Előreláthatólag az év második felében megkezdik működését az oktatásügyi biztos hivatala. Célja az iskolák jogszerű működésének vizsgálata lesz, amelyet a hivatal akár egyéni bejelentések alapján is indíthat majd. A tervekben felsoroltak jogi hátterének megteremtése érdekében még az év első felében módosítani kell a közoktatásról szóló törvényt.

A felsőoktatásban az 1999-es év az intézményi integráció jegyében telik majd el. Az új intézményhálózatra februárig kell előterjesztést tenni a tárcának, amelyet február 28-án nyújt be a kormány a parlamenthez. A felsőoktatásban végrehajtandó tervek megvalósításához ugyancsak módosítani kell a felsőoktatási törvényt is. Az intézmények összevonását a Világbank 150 millió dollár értékű, négyéves ütemezésű kölcsönéből fedezi, amelyből ez évben mintegy 4 milliárd forintot szánnak a szükséges intézkedésre. A banki forrást egyébként a tárca 100 millió dollárral egészíti ki. A világbanki program megvalósításának és a források felhasználásának ellenőrzésére januárban kezd meg a működését a Felsőoktatási Integrációs Programok Irodája. Az integrációnak köszönhetően a felsőoktatási támogatások reálértéke 6-7 százalékkal emelkedik majd.

A minisztérium tervei szerint az év során elkészül a kollégiumok szakmai és finanszírozási feltételeinek javítását célzó fejlesztési program, s az év végén létrehoznak egy, a kollégiumokat segítő közalapítványt is.

Hiányzó adatlapok

● Budapest (MTI)

Csaknem kétszáz ezer diákigazolvány-igénylőlap visszaküldésével adósak még az iskolák. Racsó Péter, az oktatási tárca miniszteri biztosa elmondta: december végéig valamivel több, mint 1 millió 600 ezer diákigazolvány-igénylőlapot juttattak vissza az intézmények az 1 millió 800 ezerből a gyártó Állami Nyomdához. A közoktatásban tanulóik közül eddig mintegy 1 millió 450 ezer diák igénylőlapja érkezett meg. Jelenleg még mintegy 150 ezer adatlap hiányzik.

A 220 ezer felsőoktatási hallgató közül eddig 182 ezer diák formanyomtatványt kapta meg a gyártó. Eddig összesen 1 millió általános és középiskolás tanulónak postázták az új diákigazolványt, de a többiek eljuttatása is folyamatban van. Racsó Péter hangsúlyozta: azok az oktatási intézmények, amelyek január 15-éig visszajuttatják a gyártóhoz az igénylőlapokat, a február 28-i határidőig biztosan megkapják az új diákigazolványokat. Azok, akik ezt nem teszik meg, 4-6 hetes késéssel juthatnak hozzá a megújult igazolványokhoz.

● Egyenlőség, hatékonyság, minőség

A felsőoktatás korszakai

Mi történt a főszereplőkkel, a hallgatókkal ez alatt a néhány évtized alatt? (Fotó: Karnok Csaba)

A kilencvenes évek új jelszava a minőség. A felsőoktatás tömegessé válása az átlagszínvonal csökkenésével járt együtt. Nem lehetett ugyanis olyan gyors módon megfelelő minőségű tanárokat munkába állítani és infrastruktúrát teremteni, mint ahogy a hallgatói létszám növekedett. Hrubos Ildikó, a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem Szociológiai Tanszékének tanára mondta ezt, aki közel tíz esztendeje foglalkozik a felsőoktatási rendszerek kutatásával. Hrubos Ildikó a Magyar Szociológiai Társaság szegedi konferenciáján „Az állam és a piac szerepe a felsőoktatásban” címmel tartott előadást. Alább az előadás szerkesztett változatát olvashatják.

Mi történik a felsőoktatási rendszerekkel a tömegoktatássá válás korszakában? Hogyan kezelik ezt a legfontosabb szereplők, az állam és a piac? A felsőoktatás tömegessé válásának kapcsán a leggyakrabban használt mutató a beiskolázási arányszám. Ez jelzi, hogy a 18-21 éves korosztály hány százaléka tanul egyetemeken, illetve főiskolákon.

Arányszámok, százalékok, országok

Amennyiben ez az arányszám 15 százalék alatt marad, a felsőoktatás elit szakaszról beszélünk. Az elit szakaszban a felsőoktatás funkciója nem más, mint hogy újratermelje az akadémiai világot és magas szintű hivatalnokokat képezzen. A hatvanas évektől kezdődően a beiskolázási arányszám rohamosan növekedett a fejlett országokban. Ez jelentette a tömegoktatássá válásra való átmenet korszakát, egészen addig, amíg az

arányszám el nem érte a 35 százalékot, amely fölött már tömegoktatásról beszélhetünk. Az utóbbi időben az Egyesült Államokban, Kanadában és Japánban már elérték, sőt túllépték az 50 százalékot is, amely egy új korszak nyitányát jelenti. Megkezdődik az átmenet a felsőoktatás általánossá válása felé.

Mi történt a főszereplőkkel ez alatt a néhány évtized alatt?

A hatvanas évektől a kilencvenes évekig

A hatvanas-hetvenes években növekedett az állam szerepvállalása a felsőoktatásban. A fejlett országokban hatalmas állami pénzeket ruháztak be az ágazatba: campusok létesültek, a régi intézményeket bővítették, a hallgatókat pedig az ingyenessé tett oktatással és külföldi ösztöndíjakkal ösztönözték arra, hogy lépjenek be a felsőoktatásba. Ennek a korszaknak az egyenlőség, a nivellálás volt a fő jelszava.

A nyolcvanas évtized fordulatot hozott a felsőoktatásban, amely egyértelműen a gazdasági környezetből adódott. A hetvenes évek közepén, végén gazdasági válság kezdődött a fejlett országokban, amely a nyolcvanas évek közepére elérte az állami büdzsét. A kormányok leghatározottabban a felsőoktatás költségvetésén faragtak. Ebben a korszakban a felsőoktatási intézményeknek már gazdálkodniuk kellett a költségvetési pénzekkel, ami azt is jelentette, hogy az állam bizonyos értelemben kiszállt a felsőoktatás irányításából, s úgynevezett indirekt irányítási rendszerre tért át. Ekkor már az állam nem ruházott be hatalmas pénzeket a felsőoktatásba. Adott az intézményeknek egy bizonyos összeget a meghatározott keretben, illetve a fejkvóta alapján, s már nem kötötte ki, hogy azt mire költse.

Bár ezzel az intézmények nagy szabadságot kaptak, ugyanakkor arra készítették őket, hogy minél nagyobb további jövedelemre tegyenek szert. Újra megjelent a tandíj, s az intézmények jól fizető szolgáltatásokat kezdtek kialakítani. Azzal, hogy immáron az állami intézményeknek saját forrásaikból kellett gazdálkodniuk, megjelent a piac gondolata. Ennek a korszaknak a hatékonyság volt a jelszava.

A kilencvenes évek új jelszava a minőség. A felsőoktatás tömegessé válása az átlagszínvonal csökkenésével járt együtt. Nem lehetett ugyanis olyan gyors módon megfelelő minőségű tanárokat munkába állítani és infrastruktúrát teremteni, mint ahogy a hallgatói létszám növekedett. Másrészt nem volt, illetve nincs nagy tömegben kellőképpen motivált hallgató. A munkaerőpiacra is változások álltak be. Felmerült a kérdés: jó-e a felsőoktatás struktúrája? Nem kellene-e még jobban differenciálttá tenni a felsőoktatást? Többféle típusú programot indítani, amelyek lehetővé tennék, hogy például az olcsóbb intézmények és rövidebb programok terhére finanszírozni lehetne a minőségi intézményeket. A differenciálás abból a szempontból is hatékony, hogy meg lehet tartani az elit szintet. Amikor a struktúráról vitatkoznak, felmerül a kérdés: nem kellene-e támogatni, illetve ösztönözni a magán-szférába belépését a felsőoktatásba? Jöjjenek létre kizárólag üzleti alapon működő, illetve nonprofit felsőoktatási intézmények. A kérdés Magyarországon is releváns.

A hallgatók háromnegyed része magán-felsőoktatási intézményben tanul. Itt az állami egyetemek kiemelt presztízsűek, szemben a dél-európai jellegűekkel. Jól ellátottak és igen komoly költségvetési juttatást kapnak. Az állami intézmények művelik mindazokat a területeket – természettudományok, műszaki tudományok –, amelyek rendkívül drágák. Aki Japánban bejut egy állami egyetemre, a végzés után a legmagasabb pozíciókat érheti el. Japánban a tömegoktatást az abszolút üzleti megfontolásból létrejött magán-felsőoktatási intézmények „nyelték le”. Az intézmények egy része nagy nehézségekkel küszködik, mert kizárólag csak a tandíjból él. Problémát jelent a számukra, hogy az utóbbi időben csökken, és továbbra is csökkeni fog a 18 éves korcsoport létszáma. Gondban vannak tehát a japánok is.

Mi legyen a magán-felsőoktatással?

Amikor a hatékonyság volt a jelszó, úgy gondolták: ez lesz az útja a költségvetés tehermentesítésének. Ez nem következett be, ugyanis a kontinentális Európában továbbra is az állami szerep-

vállalás dominál. Bár létrejöttek magán-felsőoktatási intézmények – amelyek leginkább speciális területekre irányulnak, business school jellegűek vagy művészeti iskolák –, azok perifériálisak maradtak. Érdekes az egyetemesültségi államokbeli modell, ahol hagyományosan a magán-szférára jelentős szerepet játszott a felsőoktatásban. Az USA-ban az ötvenes években még a hallgatók felét járt magánintézménybe, a másik fele pedig valamilyen publicba. Ma már a hallgatók 75 százaléka jár public típusú intézménybe, ami azt jelenti, hogy visszaszorulóban van a magán-szektor. Ezzel szemben a dél-európai országokban, Portugáliában, Spanyolországban és Görögországban – történelmi okokból kifolyólag – továbbra is jelentős szerepet töltenek be a magán-felsőoktatási intézmények, amelyek sokkal nyitottabbak a világra, mint az állami egyetemek. Japánban jelenleg 60 százalékos a beiskolázási arány.

A hallgatók háromnegyed része magán-felsőoktatási intézményben tanul. Itt az állami egyetemek kiemelt presztízsűek, szemben a dél-európai jellegűekkel. Jól ellátottak és igen komoly költségvetési juttatást kapnak. Az állami intézmények művelik mindazokat a területeket – természettudományok, műszaki tudományok –, amelyek rendkívül drágák. Aki Japánban bejut egy állami egyetemre, a végzés után a legmagasabb pozíciókat érheti el. Japánban a tömegoktatást az abszolút üzleti megfontolásból létrejött magán-felsőoktatási intézmények „nyelték le”. Az intézmények egy része nagy nehézségekkel küszködik, mert kizárólag csak a tandíjból él. Problémát jelent a számukra, hogy az utóbbi időben csökken, és továbbra is csökkeni fog a 18 éves korcsoport létszáma. Gondban vannak tehát a japánok is.

Szabó C. Szilárd

Erotika – filctoll alatt

Az egyetemi újságok fontos szerepet játszanak az olvasói szokások kialakításában – véli Orosz Anett, a Debrecenben megjelenő Egyetemi Élet című kéthetilap főszerkesztője. A fiatal újságíró az egyetemi lapok I. konferenciáján tartott előadása után faggattuk.

● Milyen szerepe lehet egy egyetemi lapnak azonkívül, hogy beszámoljon a hallgatók környezetében történő eseményekről?

– Az egyetemi újságok fontos szerepet játszanak az olvasói szokások kialakításában. Meg kell mutatnunk a sokszínűséget, mind a stílusok, mind pedig a vélemények terén. Ha ezt sikerül harmonizálni egy adott sajátórgánumban, akkor mindenki megtalálhatja az ízlésének megfelelő írásokat.

● Az Egyetemi Élet a tájékoztatásra vagy a szórakoztatásra helyezi inkább a hangsúlyt?

– Programismertető, kritikák, novellák, versek formájában a szórakoztatás jut nagyobb szerephez, a tájékoztatás kimerül a felsőoktatás történéseit összefoglaló hírblokkokban.

● Milyen forrásokból tudják biztosítani a lap megjelenését?

– Két forrásból történik a lap finanszírozása. Egyrészt a kiadó Hajdúsági Hallgatói Önkormányzatok Kulturális Egyesülete által megpályázott pénzekből tartjuk fenn magunkat, másfelől azok a debreceni felsőoktatási intézmények támogatnak bennünket, akik kéthetente melléklettel jelennek meg nálunk. Reklámból származó

bevételeink még elég csekélyek.

● Előadásában említette, hogy Debrecenben akadt már példa a „stornózásra” is. Ki és milyen okból nyúlt a cenzúra eszközéhez?

– A nyári gólyatáborok programjait köztudottan némi erotikus fűszerezéssel. Nem kis visszhangot keltett a hallgatói önkormányzatban, amikor idejében beszámolókat írtak a táborról. A testület elnöke kihívta ezeket a részeket, mondván, „ejnye-bejnye, mégiscsak egyházi intézmény vagyunk”.

● Megjelenés előtt be kell mutatni a cikkeket?

– Tulajdonképpen egyik melléklet felelős kiadója sem követeli magának azt a jogot, hogy láthassa a nyomdakész anyagot, mert az ott készülő a közvetlen közelükben. A gólyatáboros cikk beépülésekor is az történt, hogy éppen a számítógép mellett ült a „cenzor”, aki jelezte, hogy a szöveg nem tetszik neki.

● Mi lett volna a következő lépés, ha az anyag abban a formában mégis megjelenik?

– Bizonyára elérték volna, hogy az intézmény ne támogassa a lapot. Ebből a szempontból tökéletesen függő viszonyban vagyunk.

● A hallgatói önkormányzat nem teszi kötelezővé az általa lényegesnek vélt információk közlését?

– Szerencsére ők csak kérnek. Az újságíró dönti el, hogy a rendelkezésére bocsátott információk közül mit tart fontosnak és mit nem.

Szalma Baksi Ferenc

Integrációs tervek

● Budapest (MTI)

Tizenegy egyetem és tizenkét főiskolává vonnák össze a jelenlegi felsőoktatási intézményeket az Oktatási Minisztérium integrációs előterjesztése szerint.

Az említett listát már megkapták az érintett intézmények is, amelyeknek januárig kell véleményüket kialakítaniuk az előterjesztésről. A tárca január közepéig összegzi a tapasztalatokat, majd a kormány február végén nyújtja be integrációs javaslatát az Országgyűlésnek. Az összevonásokat érintő jogi problémák tisztázására négytagú bizottságot hoztak létre, amelyben a felsőoktatási konferenciák, az oktatási tárca és az Igazságügyi Minisztérium képviselői vesznek majd részt. Az integrált felsőoktatási rendszerben magasabb képzési kínálatra nyílik mód, erősödik a regionalitás elve, a kutatási tevékenység is elnyeri az őt megillető helyet, és az intézmények a költségek szempontjából is hatékonyabban működhetnek majd. Az intézmények és a minisztérium elkötelezetté nem sokban térnek el egymástól, több vidéki főiskolába beolvasztanak olyan főiskolai karokat, amelyek eddig valamelyik egyetem kihelyezett karaként működtek.

A tárca elképzelései szerint: a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem az

ELTE-vel és a Államigazgatási Főiskolával együtt alkotná a Budapesti Tudományegyetemet. A Budapesti Semmelweis Egyetembe a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem, a Magyar Testnevelési Egyetem, valamint a Semmelweis Orvostudományi Egyetem tartozna. A vidéki elképzelések között szerepel többek között az, hogy a Debreceni Tudományegyetemet a Debreceni Agrártudományi Egyetem, a Debreceni Orvostudományi Egyetem, a hajdúböszörményi pedagógiai főiskola, valamint a Kossuth Lajos Tudományegyetem alkotná. A Pécsi Tudományegyetemhez a szekszárdi pedagógiai főiskola, a Janus Pannonius Tudományegyetem, valamint a Pécsi Orvostudományi Egyetem tartozna. Az elképzelések szerint a Szegedi Tudományegyetem a Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Karát, a József Attila Tudományegyetemet, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát, valamint a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemet tömörítené. A tervek szerint a soproni székhellyel működő Nyugat-magyarországi Egyetemhez a Benedek Elek Pedagógiai Főiskola, a Pannon Agrártudományi Egyetem, valamint a Soproni Egyetem tartozna. A művészeti felsőoktatási intézményeket nem integrálnák, csak közös adminisztrációs központot hoznának létre számukra.